

Türkiye'de Açık Erişimin/Açık Bilimin Gelişimi

Gönül Kafalı Can
İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü

15-17 Kasım 2023
İzmir

Türkiye'de Açık Erişim Çalışmalarının Gelişimi

Açık Bilim (1989 – 2000)

1989

- Psycology – Steven Harnad (ilk ücretsiz çevrimiçi dergi, 1990'da hakemli)

1991

- World Wide Web standard
- arXiv

1993

- Project Muse

1996

- NDLTD - Networked Digital Library of Theses and Dissertations
- Internet Archive

1997

- SciELO - Scientific Electronic Library Online
- RePEc - Research Papers in Economics
- PubMed
- CiteSeer - ResearchIndex

1998

- SPARC - Scholarly Publishing and Academic Resources Coalition

1999

- OAI - The Open Archives Initiative
- OpCit - The Open Citation Project
- BioMed Central
- UNESCO Declaration on Science and the Use of Scientific Knowledge

2000

- PubMed Central
- United Nations Economic and Social Council Declaration
- Eprints

2001 - 2005

Steven Harnad

Kanada UQAM (Université de Québec à Montréal) Üniversitesi ve Southampton Üniversitesi (İngiltere)

Açık Erişim Savunucusu

1994'te Virginia Politeknik Enstitüsü merkezli tartışma listesi VPIEJ-L'e gönderdiği "yıkıcı önerisi" (subversive proposal) ile bilimsel yayınlara açık erişim düşüncesini ilk defa dile getirdi.

"Yayıncı gereksizdir, araştırmayı yapan bilim adamının ağa erişimi varsa, birkaç tuşa basarak "yayınlayabilir" ve dünyanın herhangi bir yerinde ağ erişimine sahip olan herkes, sonuçları dakikalar içinde alabilir. Paranın el değiştirmesine gerek yok."

Peter Suber

Earlham Koleji / Felsefe Bölümü
Harvard University

Açık Erişim Hareketi Lideri

"Açık erişim (OA) literatürü dijitaldir, çevrimiçidir, ücretsizdir ve çoğu telif hakkı ve lisans kısıtlamasından muaftır. Bunu mümkün kılan, internet ile yazarın veya telif hakkı sahibinin rızasıdır."

Türkiye'deki Öncüler: Bilgi ve Belge Yönetimi alanındaki akademisyenler ve yüksek öğretim kurumlarında çalışan uygulamacılar.

Açık Bilim (2001 – 2005)

2001

- Wikipedia
- PLOS (The Public Library of Science) – Open Letter

2002

- Budapest Open Access Initiative (BOAI)
- OAlster
- Creative Commons
- Project SHERPA / RoMEO
- Dspace
- Open Journal Systems
- **ANKOS - Avrupa SPARC üyeliği**

Bülent Karasözen
ANKOS Kurucu Başkanı

2003

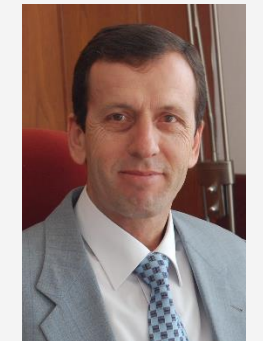
- FEDORA - Flexible Extensible Digital Object and Repository Architecture
- DOAJ - The Directory of Open Access Journals
- The Bethesda Statement
- PLoS Biology
- Berlin Declaration
- **ODTÜ Elektronik Tez Arşivi**

2004

- OECD Declaration on Access to Research Data From Public Funding

2005

- ROAR - Registry of Open Access Repositories
- **Akademik Bilişim Konferansı**
- **Türkiye'de İnternet (Inet - TR)**
- **Hacettepe Üniversitesi BBY Doktora Dersi Deneysel Açık Arşiv**
- **Ankara Üniversitesi Açık Arşiv Sistemi**
- **E-LIS: E-prints in Library and Information Science ilk kişisel arşivleme**

Yaşar Tonta
Hacettepe Üniversitesi

İlkay Holt
British Library

2006 - 2010

Açık Bilim (2006 - 2012)

2006

- DRIVER
- PLoS ONE
- OpenDOAR
- **ANKOS Açık Erişim ve Kurumsal Arşivler Çalışma Grubu**
- **BİLGİTek & Akademik Bilişim - Açık Erişim Bildirgesi**

Kurumsal Arşiv Yapılanmasında

Temel Adımlar:

Ankos Kontrol Listesi ve El Kitabı

2007

- UK PubMed Central (UKPMC)
- SCImago
- **AEKA açık erişim farkındalık çalışmaları, çeviriler, sunumlar, broşürler, rehberler vs.**

ANKOS Açık Erişim ve Kurumsal Arşivler Çalışma Grubu 2008-2018

2008

- The European Research Council OA mandate
- The US National Institutes of Health (NIH) OA mandate
- The Open Access Scholarly Publishers Association (OASPA)
- Harvard University OA mandate
- **AEKA açık erişim farkındalık çalışmaları, çeviriler, sunumlar, broşürler, rehberler vs.**

Jeffrey Beall
Colorado Üniversitesi,
Auraria Kütüphanesi
Beall's List

2009

- OpenAIRE
- DataCite
- **MITOS Konsorsiyumu**

2010

- **SELL Ülkeleri Açık Erişim Raporu**

2011

- **OpenAIRE Plus**
- **MEDOANet**

2012

- Directory of Open Access Books (DOAB)
- Sci-Hub
- Timothy Gowers Elsevier'e karşı protesto
- **1. Ulusal Açık Erişim Çalıştayı ve Sonuç Bildirgesi**

Alexandria Elbakyan

2013 - 2016

Açık Bilim (2013 - 2016)

2013

- Zenodo
- BioRxiv
- Open Access Button
- **DOAJ Sayfa Çevirisi ve Başvuru Ön Değerlendirmeleri**
- **COAR Destek ve Eğitim Çalışma Grubu Üyeliği**
- **İlk üniversite zorunlu açık erişim politikası – İYTE**
- **2. Ulusal Açık Erişim Çalıştayı ve Sonuç Bildirgesi**

Orçun Madran
Hacettepe Üniversitesi

2014

- Horizon 2020 – AE Destek
- SCOAP3
- 1. OpenCon Konferansı
- **DergiPark**
- **SCOAP 3 Konsorsiyumu**
- **Ulusal Akademik Arşiv Projesi**
- **YÖK Kurumsal Arşivler ve Açık Erişim Çalışma Grubu**
- **Açık Erişim ve Kurumsal Arşiv Çerçeve Politikası**
- **Üniversite Kütüphaneleri Çalışma Grubu 2023'e doğru Türkiye'de Üniversite Kütüphaneleri Raporu**
- **PASTEUR4OA**
- **Hacettepe Üniversitesi: Araştırma Verilerinin Yönetimi Uluslararası Çalıştayı**
- **3. Ulusal Açık Erişim Çalıştayı ve Sonuç Bildirgesi**

YÖK Kurumsal Arşivler ve Açık Erişim Çalışma Grubu

2015

- **OpenAIRE2020**
- **Creative Commons Türkiye**
- **TÜBİTAK ULAKBİM Ulusal Açık Bilim Komitesi**
- **4. Ulusal Açık Erişim Çalıştayı ve Ankara Bildirgesi**

2016

- OA2020 - Max Planck
- **TÜBİTAK ULAKBİM Türkiye Akademik Arşivi**
- **5. Ulusal Açık Erişim Konferansı**

2017 ve Sonrası

Açık Bilim (2017 ve Sonrası)

2017

- **TÜBİTAK ULAKBİM Araştırma Verilerinin Yönetimi ve Açık Bilim Çalıştayı**
- **6. Ulusal Açık Erişim Konferansı ve OpenAIRE2020 Çalıştayı – İzmir Bildirgesi**

Zehra Taşkın
Hacettepe Üniversitesi

Güleda Doğan
Hacettepe Üniversitesi

2018

- Society Publishers' Coalition (SocPC)
- Plan S
- Delhi Deklarasyonu
- Viyana Avrupa Açık Bilim Bulutu Deklarasyonu
- **OpenAIRE Advance**
- **Tezlere Zorunlu Erişim Yasası**
- **Türkiye Açık Bilim Zirvesi**
- **Araştırma Verilerinin Yönetimi ve Açık Bilim Çalıştayı**
- **YÖK Açık Bilim ve Açık Erişim Çalışma Grubu**
- **APERTA - TUBİTAK Açık Arşivi**

2019

- **Araştırma Verileri Yönetimi Eğitim Portalı**
- **Fon Sağlayıcı Kuruluşlar İçin Açık Bilim Politikası**
- **Araştırma Yapan Kuruluşlar İçin Açık Bilim Politikası**
- **İYTE Açık Bilim Politikası – Türkiye'de ilk**
- **Açık Bilim Yolunda Semineri**
- **7. Ulusal Açık Erişim Konferansı ve OpenAIRE Advance Çalıştayı**

2020

- **YÖK Araştırma Verisi ve Açık Veri Alt Çalışma Grubu**
- **TRUBA – EOSC (Avrupa Açık Bilim Bulutu) Üyeliği**

2021

- **Ulusal Araştırma Verileri Sempozyumu (UAVS) (Çevrimiçi)**
- **Türkiye Editörler Çalıştayı**
- **APERTA - Türkiye Açık Arşivi**

2022

- **Action Plan for Diamond OA**
- **Ulusal Açık Bilim Konferansı (AE2022)**
- **İYTE Araştırma Verilerinin Yönetimi Yönergesi**

Üniversiteler ve Sivil Toplum Kuruluşlarına İlk Çağrı 2005-2010

2005 – 2010

2005	2006	2007	2008	2009	2010
Akademik Bilişim'05	BİLGİTek & Akademik Bilişim'06 “Türk Üniversiteleri Açık Erişimi ve Kurumsal Arşivlerin Kurulmasını Destekliyor” başlıklı bir bildirge	AEKA: Türkiye’de açık erişim ve kurumsal arşiv oluşturma ile ilgili bilgilendirme yapmak ve farkındalık oluşturmak amacıyla çeviriler, sunumlar yapılmış, broşür ve rehberler hazırlanmıştır.		“Ulusal Üniversitelerarası Açık Erişim Projesi” MITOS	Güney Avrupa Kütüphaneler Birliği – SELL Ülkeleri Açık Erişim Raporu
Hacettepe Üniversitesi BBY Doktora Dersi Deneysel Açık Arşiv	ANKOS Açık Erişim ve Kurumsal Arşivler(AEKA) Çalışma Grubu Amaç: Dünyada ve Türkiye’de Açık Erişim ve Kurumsal Arşivler konusunda yapılan çalışmalara ilişkin üye kurumları bilgilendirmek, konu ile ilgili kurumların kendi arşivlerini oluşturmaları için yöntem göstermek, eğitici ve yardımcı dokümanları ANKOS web sitesinde bulundurmak, bunların güncel ve güvenilir olmasını sağlamak.				
41. Kütüphane Haftası					
Ankara Üniversitesi Açık Erişim Arşivi					
E-LIS: E-prints in Library and Information Science ilk kişisel arşivleme					
Inet – TR 2005					

Dünyadaki Gelişmelerin Türkiye'ye Yansımaları 2011-2015

2011 – 2015

2011	2012	2013	2014	2015
OpenAIRE Plus (2011-2014)	Ulusal Açık Erişim Çalıştayları ve Sonuç Bildirgeleri	DOAJ Sayfa Çevirisi ve Başvuru Ön Değerlendirmeleri	TÜBİTAK ULAKBİM İşbirliği • DergiPark • CERN SCOAP 3 Üyeliği	OpenAIRE2020 (2015-2018)
MEDOANet – Mediterranean Open Access Network - Akdeniz Açık Erişim Ağı (2011-2013)		COAR Destek ve Eğitim Çalışma Grubu Üyeliği	YÖK İşbirliği • Ulusal Akademik Arşiv Projesi • Kurumsal Arşivler ve Açık Erişim ÇG • Yükseköğretim Açık Erişim ve Kurumsal Akademik Arşiv Politikası (MedOANet projesi "Açık Erişim Politikaları Uygulama İlkeleri" esas alınarak) • Üniversite Kütüphaneleri ÇG • 2023'e doğru Türkiye'de Üniversite Kütüphaneleri Raporu	Creative Commons Türkiye Özyeğin Üniversitesi
		İlk üniversite zorunlu açık erişim politikası - İYTE	PASTEUR4OA Open Access Policy Alignment Strategies for EU Research AB Araştırmaları Açık Erişim Politikası Uyum Stratejileri (2014-2016)	TÜBİTAK ULAKBİM Ulusal Açık Bilim Komitesi
			Hacettepe Üniversitesi: Araştırma Verilerinin Yönetimi Uluslararası Çalıştayı	

Türkiye'deki Altyapıların ve Politikaların Gelişimi 2016-2020

2016 – 2020

2016	2017	2018	2019	2020
5. Ulusal Açık Erişim Konferansı – TÜBİTAK ev sahipliğinde	TÜBİTAK ULAKBİM	OpenAIRE Advance (2018-2021)	TÜBİTAK ULAKBİM	YÖK
TÜBİTAK ULAKBİM	Araştırma Verilerinin Yönetimi ve Açık Bilim Çalıştayı	Tezlere Zorunlu Erişim Yasası	• Açık Arşivi APERTA	Açık Bilim ve Açık Erişim Grubuna Bağlı
Türkiye Akademik Arşivi (Harman, 2019)		Türkiye Açık Bilim Zirvesi	• Araştırma Verileri Yönetimi Eğitim Portalı	Araştırma Verisi ve Açık Veri Alt Çalışma Grubu
		Araştırma Verilerinin Yönetimi ve Açık Bilim Çalıştayı	• Fon Sağlayıcı Kuruluşlar İçin Açık Bilim Politikası	
		YÖK Açık Bilim ve Açık Erişim ÇG	Araştırma Yapan Kuruluşlar İçin Açık Bilim Politikası – İYTE (ilk)	
		Creative Commons Türkiye (CC TR) Şubesi		

Son Dönem Çalışmaları 2021-2023

2021 – 2023

2021
Aperta Türkiye Açık Veri Arşivi https://aperta.ulakbim.gov.tr/
Ülkede İlk Defa Veri Yöneticisi Olarak Bir Personeli Görevlendirme
ANKOS Oku – Yayınla Anlaşması (ACM)

2022
TÜBİTAK Açık Bilim Portalı https://portal.ulakbim.gov.tr/
İYTE Araştırma Verilerinin Yönetimi Yönergesi
ANKOS Oku – Yayınla Anlaşması (ACS)

2023
PATTERN Projesi
"Avrupa Açık Bilim Bulutu Eğitimci Eğitimi" Çalıştayı
TÜBİTAK – ULAKBİM EKUAL Oku – Yayınla Anlaşması (Wiley)

TÜBİTAK Açık Bilim Altyapıları

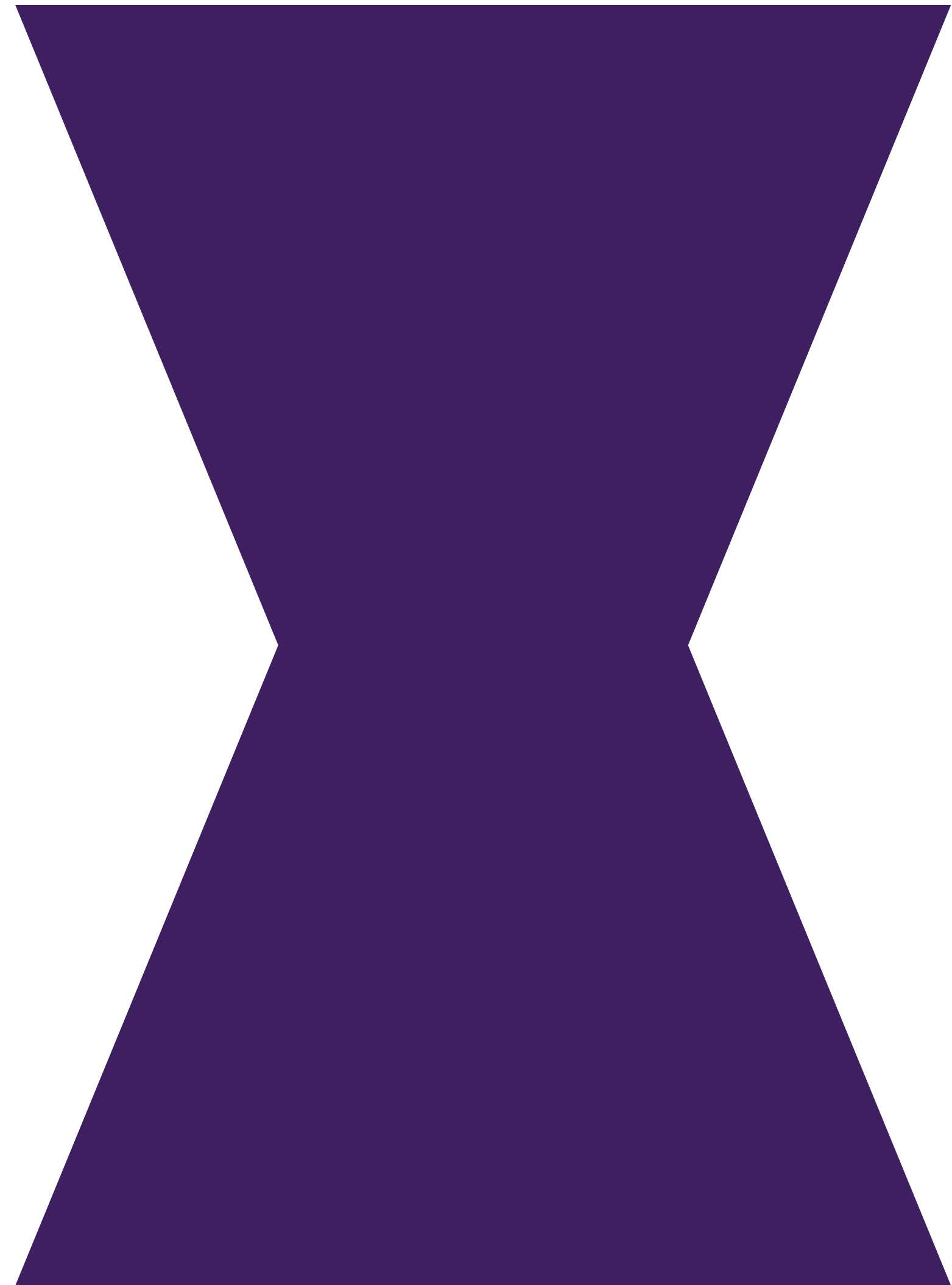

Türkiye'de Açık Erişimin Kilometre Taşları 2005-2023

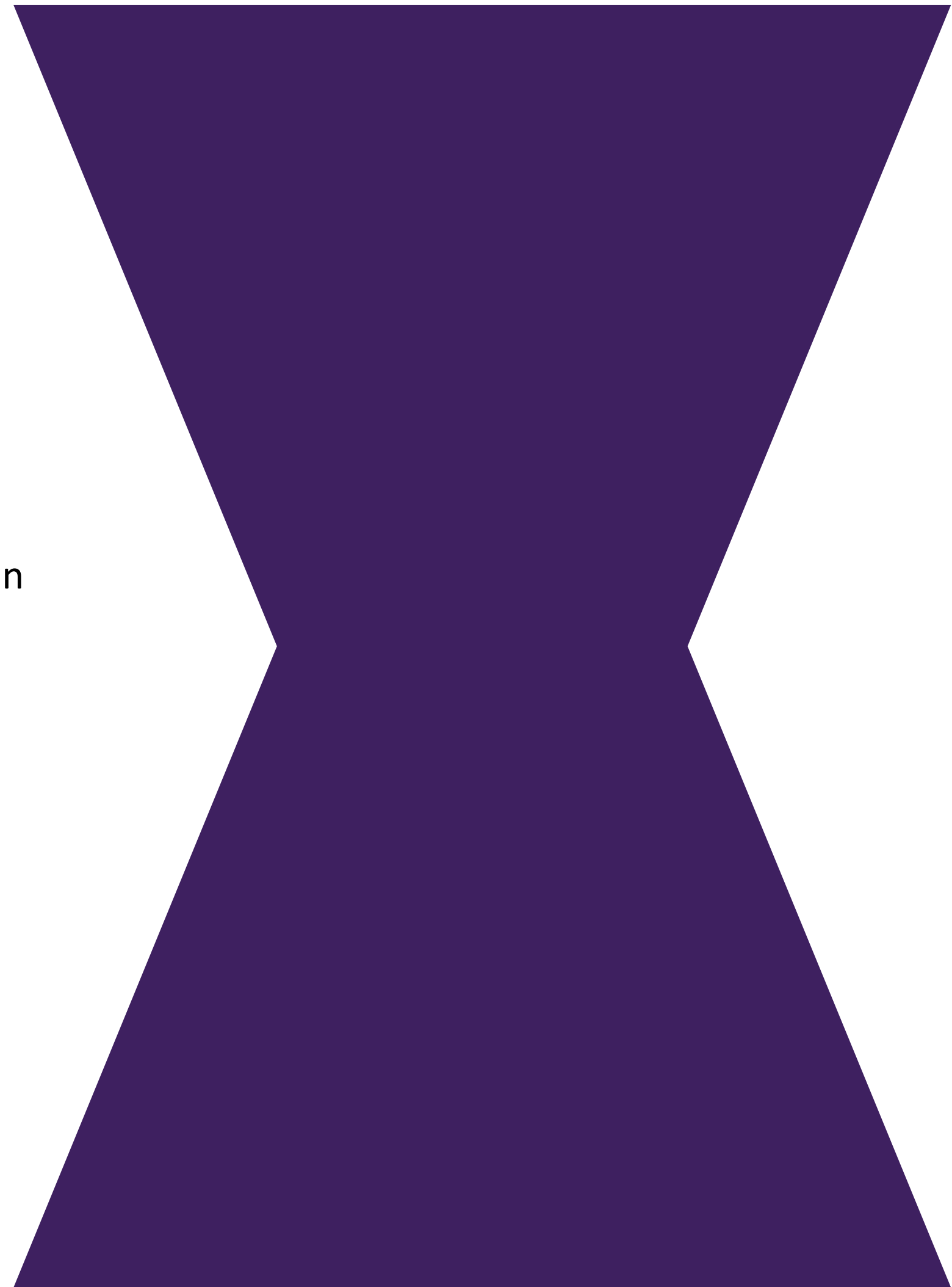
Başarı Hikayeleri

- Tüm dünyada yaşanan değişimin yakından takip edilmesi
- AB Projelerine erken zamanda dahil olunması
- Aktif ve üretken açık erişim savunucularının varlığı

Zorluklar

- Devlet kurum ve kadrolarındaki yönetimsel değişiklikler
- Politika yapıcı kurumlarda yönetsel değişikliklerden bağımsız kadroların yaratılamamış, sorumluların belirlenememiş olması
- alıřmalara yön veren ülke konumuna gelinememesi
- Ulusal açık bilim plan, politika ve stratejisinin olmayışı

Son Söz

- Türkiye’de henüz bir ulusal açık bilim planı, politikası ve stratejisi bulunmamaktadır.
- Açık bilimin ve açık erişimin tüm paydaşları (araştırmacılar, fon sağlayıcılar, yayıncılar, kütüphaneler, arşivler, vatandaşlar) sürece tam olarak dâhil değildir.
- İlgili bakanlıkların, YÖK’ün, TÜBİTAK’ın, üniversitelerin ve araştırma kuruluşlarının daha proaktif roller üstlenmeleri ve sorumluluklarını yerine getirmelerine ihtiyaç vardır.

Kaynaklar

- Gürdal, G., & Can, G. K. (2021). Bilgi merkezlerinde yönetim ve teknik hizmetler: Açık erişim Uygulamaları
<https://gcris.iyte.edu.tr/bitstream/11147/11655/2/11655.pdf>
- Bulut, B., elik, S., Gürdal, G., Holt, İ., Can, G. K., Madran, O., & Tonta, Y. (2020). Türkiye'de açık erişim ve açık bilim
<https://gcris.iyte.edu.tr/bitstream/11147/9677/3/unak.pdf>

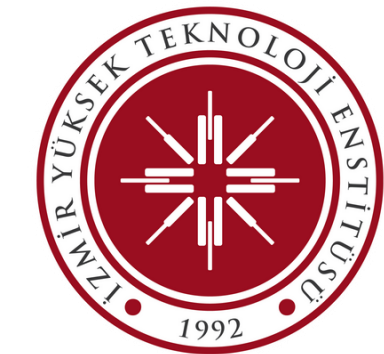

Teşekkürler

Gönül Kafalı Can

İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü

gonulkafali@iyte.edu.tr

15-17 Kasım 2023
İzmir

